

VEIÐIMÁLASTOFNUN

VEIÐIMÁLASTOFNUN
VESTURLANDSDEILD

SVINAFOSSA A SKÖGARSTRÖND

Fiskiræktarmöguleikar

SIGURDUR MAR EINARSSON

VEIÐIMÁLASTOFNUN

EINTAK BÓKASAFNS

55008
Reykjavík, november 1986

Unnið fyrir
jarðeigendur við
Svinafossá

FISKIRÆKTARMOGULEIKAR I SVÍNAFOSSA A SKÓGARSTROND

1. INNGANGUR

Að beiðni jarðeigenda við Svínafossá voru möguleikar til ræktunar á laxi í ánni athugaðir 7. júlí 1986. Áin er lítil dragá sem fellur um Heydal til sjávar í Hvammsfjörð (Mynd 1). Áin er örstuð fiskgeng og því lítið orðið vart við sjógöngufisk. Árið 1985 sást torfa af löxum fyrir neðan foss og veiddist nokkrir þeirra á stöng. Árið 1982 var 500 sumaröldum seiðum sleppt í ána og er mögulegt að laxarnir hafi verið upprunnir úr þeirri sleppingu. Fiskifræðisránnsóknir hafa ekki verið áður gerðar á ánni.

2. ADFERDIR

Botngerð og straumlag árinna var athugað eftir því sem kostur var, en þessir tveir þættir segja mest til um uppeldis- og hrygningarskilyrði fyrir lax. Laxaseiði þrífast best á grýttum botni í ánni en þar fá seiðin nauðsynlegt skjól og fæða er meiri en á fingerðum botni.

Seiðarannsóknir voru einnig gerðar með rafmagnsveiðum, en með þeim fæst vitneskja um tegundasamsetningu, þéttleika og vöxt seiða. Veitt var á þremur stöðum, tveimur á ófiskgenga hlutanum og á einum stað neðan við foss. Öll seiði sem fengust voru lengdarmæld og hluti þeirra aldursgreindur.

Einnig voru net lögð í tjörn ofarlega í ánni og skilyrði til seiðauppeldis skoðuð.

3. NIÐURSTOÐUR

3.1 BOTNGERÐ OG STRAUMLAG

Fiskgengi hlutinn er örstuður og gætir sjávaráhrifa langleiðina upp að fossi. Uppeldis- og hrygningarskilyrði eru því sáralítill á þessum árhluta sem stendur því undir lítilli framleiðslu á seiðum.

Ófiskgengi hlutinn hefur hins vegar víðast hvar góð uppeldis- og hrygningarskilyrði. Áin rennur víða á smágrýttum eyrum og í heild er þessi hluti víðast nýtanlegt uppeldis-svæði fyrir lax. Ófiskgengi hlutinn var áætlaður u.þ.b. 7 km að lengd og meðaltalsbreidd árinna 3-6 m. Gróft áætlað er nýtanlegt botnflatarmál til seiðauppeldis um 35 þúsund m² og ætti áin því að geta fóstorað verulegt seiðamagn.

3.2 SEIÐARANNSÓKNIR

Á fiskgenga hlutanum fengust bæði laxa og urriðaseiði (Mynd 2). Varð vart við laxaklak úr hrygningu 1985 og einnig

fengust nokkur seiði úr hrygningu 1983. Lax virðist því hrygna af og til á þessu svæði, en framleiðsla er mjög lítil þar sem svæðið til uppeldis er mjög takmarkað.

A ófiskgenga hlutanum fékkst eingöngu urriði (Mynd 2) og einnig fengust nokkrir urriðar í net lögð í tjörn rétt við þjóðveginn ofarlega í ánni (Mynd 3). Magn urriða var mest ofarlega í ánni er minnkaði er neðar dró og er hann væntanlega í mestu magni í tjörnnum, en hrygnir í ánni fyrir neðan.

Tjörnin við þjóðveginn er um 3 ha að stærð. Hugsanleg uppeldissvæði fyrir lax voru kortlögð en þau eru einungis að finna þar sem mól og grjót er í botninum og voru þau áætluð vera samtals 1000 m² að stærð (Mynd 3).

4. ALYKTANIR

Uppeldis- og hrygningarskilyrði fyrir lax eru ágæt á ófiskgenga hluta árinna. Þá er áin líklega fremur hlý og áin því sennilega almennt séð gott búsvæði fyrir laxaseiði.

Tiltölulega auðvelt ætti að vera að fá lax til að ganga í ána. Frumskilyrði fyrir ræktun árinna er að ófiskgengi hluti árinna sé nýttur. Auðveldasta leiðin er sú að sleppa sumaröldum seiðum á allan ófiskgenga hlutann. Til að gjörnyta uppeldissvæðin mætti sleppa allt að 15-20 þús. seiðum og dreifa þeim á allan ófiskgenga hlutann.

Einnig mætti byggja laxastiga í ánni og láta laxinn sjálfan um að viðhalda stofninum. Er þetta ódýrasta leiðin sé til lengri tíma lítið. Stigagerð er þó kostnaðarsöm framkvæmd og þyrfti að veita og meta hvort kostnaður við stigabyggingu væri réttlátanlegur.

Varðandi nýtingu árinna í framhaldi af fiskrækt, þá er áin líklega það lítil að hún verður ekki veruleg tekjulind sem stangveiðiá. Hins vegar kemur vel til greina að áin verði nýtt sem hafbeitará og hentar áin ágætlega til hennar.

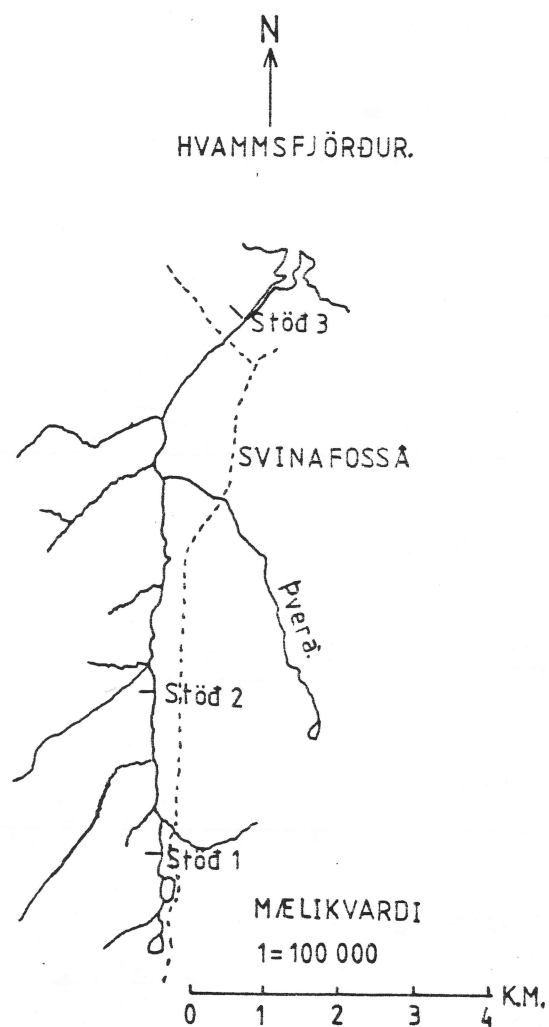
Hafbeitt byggir á því að gönguseiðum sé sleppt að vorlagi og að 1-2 árum liðnum snýr laxinn til síns heima og er þá fangaður í gildirur og slátrað fyrir neyslumarkað. Til að stunda hafbeitt þarf því sleppiaðstöðu fyrir gönguseiði og móttökuaðstöðu fyrir kynþroska lax. Í Svínafossá mætti að sjálfsögðu einnig beita smáseiðasleppingum í þessu tilliti eins og áður er minnst á. Með gildirumannvirki myndi þá einnig vera hægt að flytja lax upp fyrir foss og láta hann sjá um að nýta uppeldissvæðið fyrir ofan þannig að ekki væri nauðsyn að sleppa smáseiðum nema í stuttan tíma.

Hagkvæmni hafbeitar ræst af seiðaverði, endurheimtum á laxi og markaðsverði hans. Í dag er seiðaverð hátt og markaðsverð í lægra lagi og því varla raunhæft að fara út í hafbeitt nema að hægt sé að útvega seiði á lægra verði en almennt

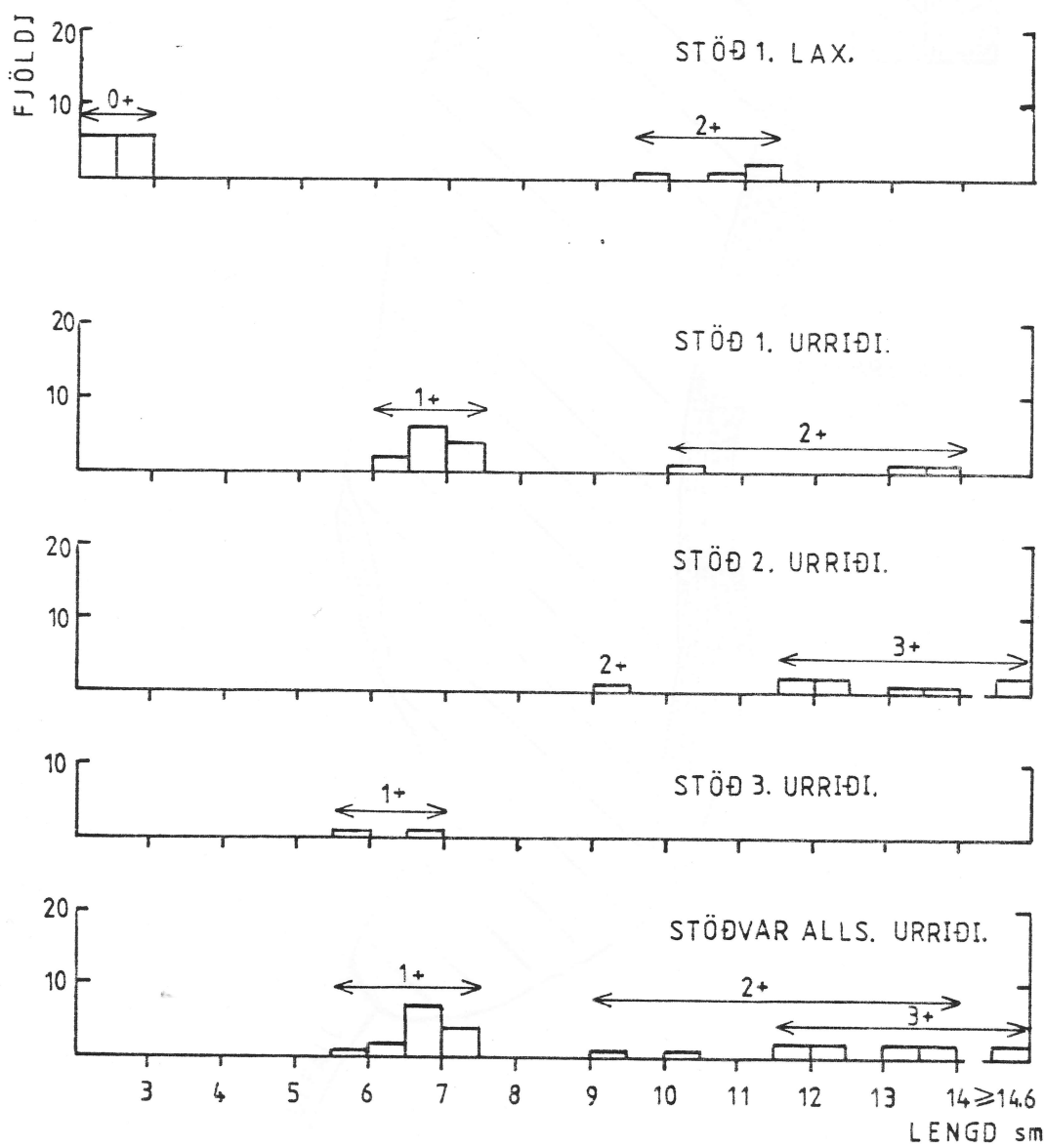
gengur og gerist á markaðinum í dag. Meðfylgjandi er skýrsla Arna Helgasonar um lax- og silungseldi þar sem nánari upplýsingar er að finna.

Ef jarðeigendur fara út í fiskrækt og/eða hafbeit er nauðsynlegt að stofnrækta ána. Í byrjun verður að nota aðkomu stofn og er best að nota stofnfisk úr á í grennd við Svínafossá og þá helst úr á með svipuðum ytri einkennum. Þegar endurheimtur af laxi byrja er síðan réttast að taka þann stofn til undaneldis og halda sig við þann stofn upp frá því.

Mynd 1:
Kort af vatnasvæði Svínafossár.
Rafveiðistaðir eru merktir með númerum.

Mynd 2:
Lengdardreifing og aldur laxfiskaseiða í Svínafossi 7. júlí
1986.

Mynd 3:
Kortlagning uppeldissvæða fyrir laxaseiði í tjörn við
þjóðveg.

